

onih obljubljenih, nam posvečenih daljših člankov.*) Leto 1906. se misli sukati na socialnem polju v znamenju »učiteljica«. Vsaj v rajhu se že dlje časa pripravljajo na to, da bodo enkrat učiteljici temeljito preiskali obisti. Glavne instrumente za to je zbral berlinski učitelj Günther v »Pädagogische Zeitung«. Vsa večja učiteljska društva pa se že skrbno pripravljajo na veliki dan o Binkoštih v Monakovem. Ker z zanimanjem zasledujem vse, kar se tiče ženskega vprašanja, kamor sodi seveda tudi tvrdka »učiteljica«, sem silno radovedna na izid te vivisekcije.

»Bog je svet tako namesil, da je nekaj deklet za hudo leto na kljuko obesil,« tako pravi, ne vem, kdo že, Prešeren ali Levstik.***) V starih časih so ostale take obešenke lepo doma. Igrale so vlogo stare, dobre tete, ki je bila koristen član družine do svoje smrti. Druge pa so potaknili v samostan. V sedanjih časih je skoro izginila stara, dobra tetka, in samostani so izgubili privlačno silo in veljavo. Preobilni ženski svet se je moral ozreti drugam po domu in kruhu. Nastale so delavke, uradnice, učiteljice itd. Te seveda niso mogle čakati, da postavodajni možje uredijo in preuredijo stare in zastarele odloke in zakone. Prilagodile so se po možnosti obstoječemu ustavnemu redu in polagoma, a vztrajno delale na to, da postanejo enakopravne z moškimi tekmeccem. Toda to delo ni lahko. Vedno oponaša mož ženi fizično in duševno slabost, posebno pa tam, kjer gre za gromotno boljše službe in stanove. Čudovito tiho je tedaj, ko gre za slabo plačane, zdravju škodljive tvorniške stroke. Ko se pa poteguje žena za zdravniško prakso, profesorsko stolico i. dr., izvlečejo vse zaprašene akte in paragrafe na dan, da z njimi dokažejo neumestnost takih zahtev. Že več let lahko opazujemo, zlasti na Češkem in Avstrijskem, boj učiteljstva za voditeljska mesta na dekliških šolah v večjih krajih. Ne pulijo se tu za večje in težavnejše delo. Da ravno voditeljska mesta na večrazrednicah niso najslabša, kaže dejstvo, da je vedno največ in najbolj kvalifikovanih prosilcev zanje. Za težavne službe na enorazrednicah, ako ni v posebno prijetnem kraju, se dandanes učitelji ne menijo dosti, menda ne iz strahu pred brezposelnostjo. Naša šolska oblast se tudi ne drži tako krčevito tistih paragrafov, ker so nekatere učiteljice deležne njenega izrednega zaupanja, da so stalno nameščene na enorazrednicah. Seveda je to naravna posledica pomanjkanja moških učnih oseb za ta, le njim rezervirana mesta. In ko bi bilo to pomanjkanje še večje, si je vendar težko predstavljati krič in vik, ki bi nastal v Izraelu, ko bi n. pr. imenovali mene za voditeljico II. mestne deške ljudske šole v Ljubljani. Pa kaj bi bilol Poučevala bi v I. razredu, kar je postavno dovoljeno, kakor to dela sedanji gosp. voditelj. Pisarniških poslov bi se privadila kakor vsak drug učitelj, ki ga Bog***) pokliče na tako častno mesto. Za reprezentanco bi tudi ne bili bogsigavedi kako v zadregi.

Podrejeno učiteljstvo itak pozna in izpolnjuje svoje dolžnosti. Pa basta! In svet zato še ne pojde v franže.****)

*) Danes vljudno zadoščamo Vašemu težkemu pričakovanju!

***) Levstik pravi:

Človeško življenje prečudno je Bog namesil,
i nekaj deklet na kljuko za hudo leto obesil.

Glej: Levstikovi zbrani spisi, II., stran 64, »Lesnike« 20. Te »Lesnike« so sploh priporočljivo čtivo! Tudi glede tega vprašanja.

Uredn.

****) Deželni šolski svet ni Bog!

Uredn.

*****) Fransen — resice. Glej: Renzenberg, Ženska ročna dela, III. del, stran 141!

Uredn.

Meni pa ne bo treba poučevati 34 tedenskih ur in popravljati vsak dan 1 ali 2 uri naloge, kakor jih moram sedaj.

Vidite, to bi vse lahko šlo, ko bi tistih dveh stavkov tam gori ne bilo. Število učiteljev pada, to je tako posledica socialnega razvoja, kakor da število učiteljic raste, in sicer tako, da bi človek kmalu vzkliknil: Ti, ki si nas ustvaril kakor listja, travel — Črtati nas ne bo tako lahko, in Črnagojeve ničle si tudi ne bomo dale kar tebi nič meni nič užgati na čelo. Da bi se le zdramilo med nami dosti svojevoljk, ki morajo biti še bolj previdne kot take, ki nimajo svoje volje in so torej brez vsakršne volje. Pa če smo svojevoljke, smo tudi dobrovoljke in zato vam dovoljujemo, le drezajte in zbadajte; pa pomešajte časih tudi ono mirno vodo, ki je v nevarnosti, da se izpridi. Svojevoljke vam bodo jako hvaležne za to. Zanje je boj oživljajoč, in vedo, da se zlato v ognju čisti, pravi prijatelji pa spoznajo v nesreči.

Opomba uredništva: Naš upravnik ne bo zaradi tega članka konfisciral te številke, dasi mu pride prvemu v roko. Saj pozna našo dobro voljo, ki jo izpričujemo tudi s priobčenjem tega spisa, četudi ne umemo mistike zadnjih treh stavkov. Mislimo namreč preveč realno in vsakdanje, nego da bi utegnili preudarjati, v kakšno mirno vodo, ki se že pridi, nas potapljaajo čislane gospice koleginje. Te naj bodo uverjene, da jih ne bomo mi drezali in zbadali, čeprav nam to dovoljuje njih glasnica, ker hočemo tudi v bodoče ostati dostojni ljudje.

Kršenje zakonov v Istri.

Zopet nam je pokazati, kako znajo šolske oblasti v Istri kršiti zakone. Slučaj, ki pa se ni zgodil slučajno, je sledeči: Istrski deželni zakon z dne 27. julija 1876 določuje v § 20., točka c, da morata biti v okrajnem šolskem svetu dva zastopnika, ki sta usposobljena za učiteljski stan. A ker so nekateri taki, da jim imponuje le takrat, kadar jim povemo dobresedno, kakor je v zakonu, zato nam bodi dovoljeno, da prepisemo zgoraj navedeno točko c vsaj v prvem odstavku iz nemškega izvornika, ki se glasi: c) Aus zwei für das Lehramt befähigten Personen, wovon die eine von der Lehrerversammlung des Bezirkes gewählt wird.« Dosti do tu, ker drugo določuje, kdo naj bo drugi zastopnik, kar nima pomena za ta slučaj. Iz tega je razvidno, da voli okrajna učiteljska skupščina enega zastopnika. Okrajna učiteljska skupščina bi se morala po določilu § 45., drž. zakona z dne 14. maja 1869, št. 62, sklicati vsaj vsako leto enkrat, in ob tej priliki se vrše ob potrebi tudi volitve zastopnikov. Že večkrat smo povedali, da šolske oblasti v Istri teptajo ta paragraf in njegovega soseda, § 46., ter ne sklicujejo redno učiteljskih skupščin. Do l. 1903. so jih sklicavali vsaj takrat, ko je nastala potrebna volitev zastopnikov v okrajni šolski svet. Tega leta je bilo potreba voliti v okrajni šolski svet v Koprju enega zastopnika, ker ga ni bilo že več časa zaradi preselitve prejšnjega izvoljenca. Okrajni šolski svet je zato ukrenil sledeče, kot kaže odlok z dne 18. junija 1903, št. 592, ki ga naj zaradi jasnosti tu navedemo:

Vodstvo ljudske šole v I.

C. kr. deželni šolski svet je odobril s svojim odlokom z dne 18. junija 1903, br. 853 I. S. predlog podpisanega, da se obdrži okrajna učit. skupščina v bodočem šolskem svetu.

Obenem je tudi privolil, da se vrši nadomestna volitev drugega zastopnika učiteljstva v okrajnem šolskem letu za ostali čas poslovne dobe po glasovnicah.

Vodstvo se vabi, da izroči naslovljencem pridjane glasovnice ter obvesti tamošnje učiteljstvo o vsebini te okrožnice.

Vsak volivec vpiše v glasovnico ime in priimek kandidata, nato lastnoročno podpiše svoje ime in zapre isto v zavitek, ki ga zapečati ter pošlje potom šolskega vodstva podpisnemu najkasneje do 13. julija t. l. Posebna volilna komisija, obstoječa iz podpisanega predsednika, c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov, drugega strokovnega zastopnika v c. kr. okrajnem šolskem svetu ter zapisnikarja odpre zavitke, ki se dostavijo do zgoraj omenjenega dne, prešteje glasove in proglasi izvoljenim onega kandidata, ki dobi absolutno večino glasov.

Podučitelji in podučiteljice brez izpita učiteljskega usposobljenja nimajo ne aktivne in niti pasivne volilne pravice.

Predsednik: Schaffenhauer l. r.

Da je to v popolnem nasprotju z zgoraj navedeno točko deželnega zakona, ni nam treba tu razlagati. Povemo le, da se je volitev na tu predpisan način izvršila, in okrajni šolski svet je poskrbel za razglasitev izida tako, da nekateri vodstva v okraju še danes ne vedo, kdo je bil izvoljen. Nam je sicer znano, da je bil izvoljen kandidat italijanske stranke z 51 glasovi, a kandidat slovanske stranke je dobil 41 glasov. Ali so volili vsi upravičeni volilci, kolikor je teh v okraju itd., to je znano samo oni nezakonito sestavljeni volilni komisiji, obstoječi iz samih nevolilcev. Povemo še, da se je v pričetku tega odloka obljubljena učiteljska skupščina vršila šele v naslednjem šolskem letu, t. 7. in 8. oktobra 1904.

Isto leto je šlo okrajnemu šolskemu svetu gladko, ker ker je učiteljstvo imelo svoje vzroke za to, katerih nam ni potreba navajati.

Potekla je šestletna doba in potrebna je nova volitev. Kaže se, da se okr. šol. nadzornik slovanskih šol v koprskem okraju boji učiteljske skupščine in mogoče je, da je navdal s strahom še nadzornika italijanskih šol. On je nasprotnik učiteljske skupščine že zaradi tega, ker mu preostaja zanje tako malo časa, ker ga mora porabiti največ na posestvu v Taru. Okr. šol. svet je prišel do prepričanja, da ni potreba sklicati učit. skupščine niti vsakih 6 let in razpisal je volitev, kot kaže tu ponatisnjeni odlok c. kr. okr. šol. sveta v Kopru z dne 18. marca 1906, šte. 382:

Šolsko vodstvo v I.

Ker se mora obnoviti sestava c. kr. okr. šol. sveta za poslovno dobo 1906—1911, se vabi učiteljstvo ljud. šol. okraja, da izbere vsled posebnega odloka c. kr. dež. šol. sveta od 16. t. m., br. 733, po glasovnicah svojega zakonitega zastopnika v c. kr. okr. šol. svet za gori omenjeno šestletno dobo.

Nalagam vodstvu, da vroči naslovljencem priložene glasovnice ter obvesti učiteljstvo o vsebini te okrožnice.

Volilec vpiše v glasovnico ime in priimek kandidata ter pripošlje popoljeno glasovnico v zaprtem zavitku potom šol. vodstva podpisnemu do 15. aprila t. l.

Posebna komisija, sestaječa iz podpisanega predsednika, zastopnika šole v c. kr. okraj. šol. svetu, ravnatelja c. kr. učiteljskega prof. Viktorja Bežka ter obeh c. kr. okraj. šol. nadzornikov odpre zavitke, ki dospo do omenjenega dne, pre-

šteje glasove ter proglasi izbranim kandidata, ki dobi absolutno večino glasov, članom tega c. kr. okraj. šol. sveta.

Podučitelji in podučiteljice brez izpita usposobljenja nimajo ne aktivne in niti pasivne volilne pravice.

Predsednik: Polley l. r.

Zopet ista nezakonitost, samo da so jo l. 1903 tudi sami čutili in zato obljubili na prvem mestu učit. skupščino, da so potolažili učiteljstvo. Razvidno je, da se kosata okr. in dež. šol. svet, kateri bi bolj preziral zakonita določila in nastopal bolj samovoljno. Ni se čuditi, ako ni bilo v Istri že 24 let dež. učiteljske skupščine, ako se niso sklicavale redno okr. učit. skupščine, ako se stalno prezira toč. f. § 37. dež. zakona z dne 27. julija 1875, šte. 18, ki določuje, da imajo biti v dež. šol. svetu trije zastopniki, imenovani izmed ljudskošolskega in srednješolskega učiteljstva, pa se tako dela, da so vselej imenovani vsi trije le izmed srednješolskega učiteljstva. Niti toliko se niso potrudili, da bi določili, kaj naj se zgodi, ako noben kandidat ne dobi absolutne večine? Potrebna bo mogoče ožja volitev in mogoče bo potreba celo, da odloči žreb, a kako se to izvrši, ve samo ona nezakonita komisija, drugi naj si mislijo, kar hočejo! —

Mi bi svetovali učiteljstvu koprskega okraja, in to slovanskemu in italijanskemu, naj vloži utok proti temu nezakonitemu razpisu volitve in obenem naj prosí, da ministrstvo predlaga v najvišje imenovanje vsaj enega izmed ljudskošolskega učiteljstva članom dež. šol. sveta. Nikakor se ne moremo strinjati, da so ravnatelji srednjih šol tudi zastopniki ljudskošolskega učiteljstva, ker oni še niso nikdar okusili ni dobrot ni težav ljudskošolskega učitelja. Zato smo že večkrat povedali, da je istrski dež. šol. svet korporacija, ki ima opraviti z ljudsko šolo, a nima niti enega zastopnika izmed ljudskošolskega učiteljstva, zategadelj postopa z ljudsko šolo le premnogokrat tako, da prezira zakonita določila in jim kar naravnost nasprotuje.

Vemo sicer, da nam poreče marsikdo, da ne bo pomagal utok ravno slovanskemu učiteljstvu v koprskem okraju, ker je v majšini. Znane so nam tudi te razmere, a mi smo prepričanja, da je bolje, ako se učiteljstvo dogovori pri skupščini in voli v okr. šol. svet zastopnika, ki bo znal in hotel braniti pravice učiteljstva. Vse istrsko ljudskošolsko učiteljstvo ima iste pravice, naj je slovansko ali italijansko, ker je deželni zakon za oboje isti. In če ne bo imel utok v tem oziru tudi nobenega dobrega nasledka, prisili pa, da se bo vsaj vsakih 6 let enkrat vršila okr. učit. skupščina, ker drugače se lahko zgodi, da jo ne bo 24 let, kot ni deželne.

Ob tej priliki smo zopet prisiljeni vprašati istrske državne in deželne poslance, kaj je vzrok, da ne vprašajo ministra, zakaj dovoljuje, da se v Istri po korporacijah, ki sodožlje skrbeti, da se vrše šol. zakoni, kršijo določila teh zakonov? Zakoj ne pove ministru, da osebe, ki imajo večjo skrb za posestvo kot za šolstvo, ne sodijo na nadzorniško mesto? Ali mislite čakati toliko časa, da postane Istra v šol. oziru pravoturški pašalik in hočete čakati toliko časa, da zbeži vse učiteljstvo iz Istre? Ali ne vidite, da imate ravno v ko-

prskem okraju trirazredno šolo, ki šteje nad 200 otrok, a deluje na nji samo še ena učiteljska oseba! Vam ni li znano, da je ravnatelj koprškega učiteljišča član okraj. šol. sveta in obenem član deželnega šol. sveta ter ima tako lepo priliko, da je sodnik v prvi in drugi inštanci? Nikjer ni tega in zakaj bi moralo biti ravno pri šolskih oblastih v Istri? Torej, poslanci, dokler je čas, zbudite se, da ne bo prepozno, ker se je ura že nagnila čez enajsto!

Namen posvečuje sredstva.

Posledice regulacije učiteljskih plač na Dolenjem Avstrijskem.*)

II.

Naravnost klasično zna teptati klerikalna večina dolenjeavstrijskega deželnega šolskega sveta obstoječe in sankcionirane zakone v kljub temu, da sede tu le taki vzormožje, ki veljajo našim klerikalnim kapacitetam za zgled pravičnosti in nesebičnosti.

§ 29. zakona z dne 25. decembra 1904 veli doslovno: »Bei der ersten Aufstellung des Personalstatus sind vom Landesschulrate alle Lehrpersonen, welche zur Zeit, wo dieses Gesetz in Kraft tritt, bereits definitiv angestellt waren, kategorienweise nach ihren Jahresgehalten zu ordnen und darauf in den Kategorien I. bis V. unter Bedachtnahme auf ihre Dienstleistung u. ihr Verhalten in und außer der Schule in Gehaltsstufen nach dem hiefür festgestellten Maßstabe einzureihen; dabei darf keine Lehrperson in ihrem Jahresgehälte eine Einbusse erleiden.«

Kako tankovestno se je ravnala brezvestna večina imenovane korporacije, v to nam naj služi nekaj zgledov — ad maiorem gloriam klerikalizma.

Najprej nekoliko zgledov vobče. Na neki šoli v XVI. okraju se je deželni šolski svet dolenjeavstrijski tako-le maščeval. Trije na tisti šoli službujoči najstarejši učitelji s 27 in 28 službenimi leti so bili pomaknjeni v III. plačilni razred, čeravno sta bila dva izmed njih že pet (reci pet) let v I. plačilnem razredu. Seveda so bili na račun teh pomaknjeni mlajši učitelji — s prožno hrbtenico — v II., oziroma I. plačilni razred.

Na šoli, kjer službuje znani meščanskošolski učitelj Hohensinner, ki je obenem tudi občinski svetnik dunajskega občinskega sveta in predsednik »Zveze nemških meščanskošolskih učiteljskih društev«, so pokazali pravicoljubni »katoličani« svojo ljubezen do učiteljstva. Hohensinner sam, ki službuje že 23 let, od teh celih 16 let na meščanski šoli, je prišel v III. plačilni razred. Njegovi sovrstniki, ki so slučajno somišljeniki klerikalcev, so pa avanzirali; tako n. pr. je prišel eden s 23. službenimi leti, od teh je služil 14 let na meščanski šoli, v I. plačilni razred, drugi z 21. službenimi leti, od teh 16 na meščanski šoli, v II. plačilni razred, tretji z 20 službenimi leti, izmed teh je 11 let služil na meščanski šoli, v II. plačilni razred, in eden s 15 službenimi leti, od teh je odslužil le 4 leta na meščanski šoli, tudi v II. plačilni razred.

Da nas pa ne bo zafrknil pregoreči zagovornik učiteljstva in dunajskega antisemitizma »Slovenec«, češ, pavšalno

*) Glej »Učit. Tov.« št. 11, str. 99.

navajamo dozdevne »krivice« — a z imeni ne pridemo na dan — dovoljujemo si v naslednjem navesti nekaj imen onih ljubljencev in onih preterirancev, za katere bije tako vroče kristalnočisto srce dunajskih antisemitov recte klerikalcev. Imena smo posneli iz tednika »Volksbote«.

I. Ljubljenci dunajskih klerikalcev.

1. Adolf Gussenbauer, kršč. soc. obč. svetnik, svak znane Hossa, služi 14 let, je prišel v I. plačilni razred ljud. šol. učiteljstva. Priboljšek letno 400 K.

2. Adolf Tollich, služi 17 let, pomaknjen v I. plačilni razred. Priboljšek 400 K letno.

3. Štefan Fajtak, učitelj v 20. okraju, služi 11 let, je prišel v II. plačilni razred.

4. Leopold Brosch, ima 20 službenih let, a se je povspel v I. plačilni razred. Priboljšek 400 K.

5. Viljem Ortmyer, služi 13 let, znan kakor spreten agitator antisemitske stranke, prišel v II. plač. razred. Pridobil 200 K letno.

6. Ivan Strobl, učitelj v Kragranu, dosegel I. plač. razred, pridobil letno 200 K.

7. Emanuel Schulz, ima 12 službenih let, pomaknjen v II. plačilni razred, pridobil 200 K letno.

8. Marija Großwald, služi 16 let, je dospela v I. plačilni razred ljudskošolskih učiteljic, priboljšek 200 K letno.

9. Marija Klippel, služi 7 let, prišla v II. plač. razred, pridobi letno 200 K.

10. Jožef Pelz, ima 15 službenih let, pomaknjen v II. plač. razred meščanskega šolskega učiteljstva, pridobil letno 200 K.

11. Leopold Stoist, nadučitelj v Floridsdorfu, ima 26 službenih let, prišel v II. plačilni razred nadučiteljev, pribitek 200 K letno.

12. Anton Jakob, nadučitelj v Leopoldavu, svak poslanca Baumanna, služi 27 let, prišel v II. plač. razred nadučiteljev, pridobil 200 K.

Zavrženci:

1. Ivan Hanke, služi 24 let, opetovano pohvaljen, prišel v zadnji plač. razred. — Oškodovan letno za 400 K.

2. Filip Harlfinger, služi 21 let, večkrat pohvaljen, uvrščen v zadnji plačilni razred. Izguba letnih 400 K.

3. Franc Karner, 25 službenih let, vsestransko delaven, večkrat pohvaljen, učit. Štef. Fajtaka, prišel v II. plač. razred.

4. Herman Jennerwein, učitelj v Stadlauu, služi 22 let, je bil uvrščen v III. plačilni razred. Letna izguba 400 K.

5. Jožef Loibl, učitelj v Leopoldavu, večkrat pohvaljen, prišel v III. plačilni razred. Izgubi letno 200 K.

6. Franc Münster, učitelj v Leopoldavu, ima 34 služb. let, mnogokrat odlikovan, pomaknjen v II. plač. razred. Izgubi 200 K letno.

7. Ivan Struska, služi 14 let, pomaknjen v III. plačilni razred, izgubi 200 K letno.

8. Viljemina Breicha, služi 30 let, prišla v zadnji razred. Izguba letno 200 K.

9. Margareta Schleusing, ima 9 službenih let, prišla v najnižji plačilni razred. Izgubi 200 K letno.

10. Friderik Glammer, služi 18 let, večkrat pohvaljen, prideljen v III. plač. razred mešč. šolskega učiteljstva, izgubi letno 200 K.

11. Rok Böck, nadučitelj v Floridsdorfu, služi 27 let, opetovano pohvaljen, je uvrščen v III. plač. razred nadučiteljev, izgubi 200 K letno.